

**НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

**ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ
У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ
(ДІЛОВІ ТА РОЛЬОВІ ІГРИ)**

Навчально-методичний посібник

Львів
«Новий Світ-2000»
2020

УДК 378.147.091.33-027.22
ББК 74.58
Т 66

Відтворення цієї книги або будь-якої її частини заборонено без письмової згоди видавництва та авторів. Будь-які спроби порушення авторських прав будуть переслідуватися у судовому порядку.

*Гриф надано Міністерством освіти і науки України
(лист 1/11-5403 від 14.07.2033 р.)*

**Авторський колектив викладачів Харківського інституту банківської справи,
Університету банківської справи, Національного банку України:**

*д.е.н., доц. Азаренкова Г.М.
(стор. 5 – 8, загальна редакція),
к.е.н., доц. Ізюмцева Н.В.
(стор. 28 – 36),
к.е.н., доц. Легостаєва О.О.,
(стор. 42 – 57, 66 – 79),
к.е.н., доц. Шубіна С.В.,
(стор. 80 – 86),
к.т.н., Самородов Б.В.
(стор. 167 – 190),
доц. Журавель Т.М.,
(стор. 90 – 103),
доц. Самородова Н.М.,
(стор. 21 – 23, 26 – 28, загальна редакція),*

*ст. виклад. Головка О.Г.
(стор. 9 – 16, 61 – 66, 104 – 139),
ст. виклад. Костюченко О.Є.,
(стор. 36 – 42),
виклад. Біломістний О.М.,
(стор. 58 – 61),
виклад. Борисенко І.І.,
(стор. 16 – 18, 23 – 25),
виклад. Мірошник О.Ю.,
(стор. 87 – 89),
виклад. Торяник Ж.І.,
(стор. 19 – 21),
виклад. Піскунов Р.О.
(стор. 140 – 166).*

Рецензенти:

О.О. Терещенко, д.е.н., професор (Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана);
С.М. Козьменко, д.е.н., професор (Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України»);
В.М. Тимофєєв, д.е.н., професор (Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»).

Азаренкова Г.М. та ін.

Т 66 **Тренінгові технології навчання у практичній підготовці студентів (ділові та рольові ігри):** Навчально-методичний посібник // За ред. д.е.н., доц. Г.М. Азаренкової, доц. Н.М. Самородової – Львів: Новий Світ–2000, 2020. – 200 с.

У посібнику розкриваються питання організації та впровадження тренінгових технологій навчання у процес професійної підготовки студентів економічних спеціальностей. Розкривається методика використання ділових та рольових ігор з економічних дисциплін у навчальному та позанавчальному процесі вищої школи підготовки майбутніх фахівців в галузі знань 0501 «Економіка і підприємництво». Книга буде корисною для викладачів вищих навчальних закладів, організаторів навчання персоналу, спеціалістів з управління персоналу.

УДК 378.147.091.33-027.22
ББК 74.58

ISBN 978-966-418-115-7

© Азаренкова Г.М. та ін., 2020.
© «Новий Світ – 2000», 2020.

З М І С Т

Передмова	5
Рольова гра «Вибір ідеї здійснення бізнес-проекту»	9
Рольова гра «Вибір концепції організації підприємницької діяльності»	11
Рольова гра «Визначення дій засновників під час заснування і реєстрації фірми»	14
Рольова гра «Порядок відкриття рахунку в національній валюті» ...	16
Рольова гра «Касові операції підприємств та їх облік»	19
Рольова гра «Безготівкові розрахунки підприємств та їх облік»	21
Рольова гра «Порядок відкриття рахунку в іноземній валюті»	23
Рольова гра «Валютні операції підприємств та їх облік»	26
Ділова гра «Загальні збори»	28
Ділова гра «Час та гроші»	32
Рольова гра «Соціальне партнерство»	36
Рольова гра «Встати йде суд»	39
Ділова гра «Комплексне дослідження ринку в процесі маркетингової діяльності підприємства»	42
Ділова гра «Розробка програми маркетингу»	48
Рольова гра «Короткострокове кредитування юридичних осіб»	58
Рольова гра «Оподаткування підприємств. Податок на додану вартість»	61
Рольова гра «Розрахунок податку з доходів фізичних осіб (ПДФО) – робітників підприємства»	64
Рольова гра «Оподаткування підприємств»	66
Рольова гра «Обчислення податку на додану вартість»	71
Ділова гра «Аналіз фінансової діяльності підприємства»	80

Ділова гра «Діагностика банкрутства підприємства»	84
Ділова гра «Факторний аналіз валового прибутку»	87
Ділова гра «Особове страхування»	90
Ділова гра «Майнове страхування»	93
Рольова гра «Постановка бюджетування на підприємстві. Створення та робота в центрах фінансового обліку (ЦФО)»	104
Рольова гра «Інвестиційна привабливість підприємств»	140
Рольова гра «Моделювання фінансових результатів в умовах невизначеності»	151
Рольова гра «Фінансові методи вирішення екологічних проблем» ...	162
Ділова гра «Оптимізація транспортних витрат»	167
Методика використання комп'ютерних технологій в ході ділових та рольових ігор	188
Рекомендована література	191

ПЕРЕДМОВА

Економічна освіта залишається однією з найважливіших умов розвитку суспільства. Вона забезпечує формування професійних компетентностей майбутніх фахівців в процесі підготовки їх до роботи у сфері підприємництва та бізнесу.

Реформування економіки країни, зміни в організаційній структурі підприємств, поява нових відносин між власниками, адміністрацією, працівниками, ускладнення технологій управління підприємницькою діяльністю викликають необхідність наближення освіти до реальних умов діяльності суб'єктів господарювання.

Удосконалення кваліфікації та майстерності майбутніх фахівців, сприяння розвитку їх ділової компетентності відбувається через впровадження в економічну освіту тренінгових технологій навчання. Тренінг як форма поглибленої практичної підготовки студентів запроваджений у навчальний та позанавчальний процес Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України на базі навчально-тренувального комплексу, до складу якого входять навчально-тренувальний банк (НТБ) та чотири навчально-тренувальні фірми (НТФ) різних форм власності та різних видів діяльності (приватне підприємство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, страхова компанія).

Запроваджена система послідовно-логічного тренінгу, починаючи з міні-тренінгів по окремих дисциплінах, організації міжпредметних тренінгів та закінчуючи комплексним підприємницьким тренінгом на

матеріалах змодельованих фірм та банку, дозволяє студентам оволодіти сучасними методами та прийомами прийняття рішень з питань загального і функціонального менеджменту, бізнес-планування, економіки, фінансів, бухгалтерського і податкового обліку, маркетингових досліджень, управління персоналом, опанування навичок проведення господарсько-фінансових операцій та виконання службових обов'язків на окремих робочих місцях.

Завдяки тренінгу студенти набувають навички розв'язання не тільки традиційних завдань, що зазвичай виконуються фахівцями первинних посад апарату управління, а й інноваційних завдань, що пов'язані з розробкою і впровадженням нових проектів, спрямованих на удосконалення діяльності підприємств та банку з урахуванням існуючого стану зовнішнього та внутрішнього середовища, в яких вони працюють.

Об'єктом навчальних тренінгів обрані навчально-тренувальні фірми та їх функціональні відділи: планово-економічний, маркетингу і логістики, фінансовий та бухгалтерія.

Робота НТФ здійснюється у нестандартних умовах, що пов'язано з постійним оновленням складу студентів-співробітників фірм, можливою зміною видів діяльності у межах статуту та зміною потенційних контрагентів (покупців і постачальників). Робота в межах відділів організовується таким чином, щоб навчити студентів розв'язувати конкретні виробничі ситуації, максимально наближені до реальних умов роботи підприємств.

У процесі тренінгу студенти-співробітники планово-економічного відділу здійснюють моніторинг діяльності фірм у внутрішньому середовищі: обговорюють чисельність працівників та витрат на утримання персоналу; обґрунтовують розвиток матеріально-технічної бази фірм; розробляють планову калькуляцію продукції, робіт та послуг; визначають ціни на товари, роботи, послуги. У відділі маркетингу і логістики здійснюється моніторинг діяльності фірм у зовнішньому середовищі: пошук комерційної інформації щодо потенційних постачальників та покупців; формування електронної та паперової бази даних щодо кожного; підготовка угод (договорів) закупівлі та продажу; проведення рекламних компаній щодо створення позитивного іміджу фірм. Фінансовий відділ забезпечує оперативну діяльність фірм необхідними фінансовими ресурсами завдяки розробки фінансового плану;

моделюванню грошових потоків та аналізу їх ритмічності; формуванню матеріальних активів; моніторингу податкового законодавства; аналізу та плануванню податкових та інших обов'язкових платежів. Бухгалтерія реєструє та накопичує інформацію щодо діяльності фірм у паперовому та електронному вигляді, забезпечує її достовірне відображення у фінансовій звітності. Така інформація відображає взаємодію засновників щодо формування статутного капіталу; розрахунки з поставачальниками та покупцями відповідно до підписаних договорів; розрахунки з власними працівниками щодо оплати праці та інших нарахувань; взаємодію фірм з податковою адміністрацією, позабюджетними фондами, банком тощо.

Документообіг господарсько-фінансових операцій, що моделюються, накопичується в паперовому та електронному вигляді в реальному режимі часу з використанням реальних комп'ютерних програм.

Координація дій учасників фірм та їх взаємодія з НТБ відбувається завдяки розробленим діловим та рольовим іграм.

Створені автоматизовані робочі місця для кожного співробітника НТФ передбачають використання сучасних інформаційних технологій (програм «Ліга-Закон», Excel, «Парус», «Інфо-бухгалтер», «І-С Підприємство», «Клієнт-банк» тощо). В ході запровадженого тренінгу на базі змодельованих бізнес-процесів студенти відпрацьовують усі етапи життєвого циклу навчально-тренувальних фірм: заснування і реєстрація; організація діяльності та її планування; визначення фінансових результатів та оцінка їх ефективності. Завдяки цьому студенти поглиблюють своє розуміння умов діяльності сучасного підприємства, набувають досвіду роботи в колективі на первинних посадах апарату управління, що значно допомагає їм у подальшій адаптації на робочих місцях у процесі працевлаштування.

Питанням розвитку сучасних технологій навчання приділяють значну увагу професорсько-викладацькі колективи провідних вищих закладів освіти України: Київського національного економічного університету, Київського торговельно-економічного університету, Житомирського інженерно-технологічного інституту, Житомирського педагогічного університету, Харківського національного економічного університету та багатьох інших.

Автори відомих творів з питань перебудови національної системи

освіти в Україні (А.Ф. Павленко, Г.О. Ковальчук, Н.Ю. Бутенко, М.В. Артюшина, Г.О. Швиданенко, І.М. Репіна, С.С. Вітвицька та інші) докладно розкривають навчальні, методичні та педогогічні прийоми застосування тренінгових технологій у процесі навчання та виховання сучасних студентів – майбутніх фахівців.

Матеріали даного посібника містять практичний матеріал для за-
провадження ігрових ситуацій в навчальний і позанавчальний процес за багатьма напрямками підготовки фахівців впродовж всього періоду навчання: проведення практичних занять з дисциплін навчального плану підготовки студентів економічних спеціальностей; організації роботи студентів-співробітників НТФ на 1-2 курсах з питань налагодження бізнесу; на 3-4 курсах з питань облікового забезпечення управління бізнесу; на 5 курсі зі стратегічного аналізу та стратегічного управління; а також при організації і проведенні навчальної практики студентів на базі навчально-тренувального комплексу.

Сучасний бізнес не можливо уявити без застосування сучасних інформаційних та комп'ютерних технологій. Методичні рекомендації щодо використання комп'ютерних технологій в ході проведення ділових і рольових ігор, наведені наприкінці посібника, дозволять викладачу-тренеру організувати ігровий процес на більш високому технічному рівні.

Зважаючи на доцільність впровадження у процес підготовки майбутніх фахівців сучасних тренінгових технологій навчання, сподіваємось, що навчально-методичний посібник буде актуальним і корисним для викладачів вищих закладів освіти, організаторів навчання персоналу, підготовки спеціалістів з управління персоналом в галузі знань «Економіка і підприємництво».